

Målnummer: T 1226-19 **Avdelning:** 2

Domsnummer:

Avgörandedatum: 2020-03-16

Rubrik: Företagsrekonstruktion. Ett anspråk på lönegarantiersättning måste framställas under den tid rekonstruktionen pågår för att rätt till ersättning ska föreligga. Rekonstruktören är behörig att fatta beslut i frågor om lönegaranti även efter det att företagsrekonstruktionen har upphört.

Lagrum:

- 1 §, 16 §, 18 §, 28 § och 29 § lönegarantilagen (1992:497)
- 4 kap. 7 §, 8 § och 10 § lagen (1996:764) om företagsrekonstruktion.

Rättsfall:

REFERAT

Södertörns tingsrätt

C.W. förde vid Södertörns tingsrätt talan mot staten genom Tillsynsmyndigheten i konkurser på det sätt som framgår av tingsrättens dom.

Tingsrätten (chefsrådmannen Per Backström, rådmannen Kian Amraée och tingsfiskalen Sofiane Anaya) anförde följande i dom den 2 mars 2018.

BAKGRUND

C.W. var tidigare anställd i Nynäs Bygg & Takservice AB. I samband med att C.W. sades upp från sin anställning träffades en överenskommelse, den 31 januari 2017, mellan honom och bolaget gällande inarbetade semesterförmåner. Överenskommelsen innebar bl.a. att bolaget skulle betala ut semesterersättning till honom per den 31 mars 2017. C.W:s fordran på semesterersättning uppgår till 118 800 kr.

Den 13 april 2017 beslutade Södertörns tingsrätt om företagsrekonstruktion i Nynäs Bygg & Takservice AB och utsåg i samband med detta en rekonstruktör. Den 4 maj 2017 beslutade tingsrätten att företagsrekonstruktionen skulle upphöra då bolagets företrädare inte hade inställt sig till borgenärssammanträde. Den 5 maj 2017 anmälde C.W. krav på lönegaranti om 79 200 kr till rekonstruktören, vilket motsvarade det återstående utrymmet i lönegarantin för hans del. Den 7 juni 2017 beslutade rekonstruktören att avslå C.W:s begäran om lönegaranti. Avslagsbeslutet motiverades med att arbetsgivaren hade motsatt sig kravet. Den 12 juni 2017 inkom en ansökan om konkurs avseende bolaget. Genom beslut den 14 juni 2017 försattes bolaget i konkurs av Södertörns tingsrätt.

Twist har nu uppstått mellan C.W. och staten om huruvida han har rätt till lönegarantiersättning. Parterna har förklarat sig överens om att tvistefrågorna i målet rör dels rekonstruktörens behörighet att fatta aktuellt beslut om lönegaranti, dels huruvida C.W. anmält sitt krav på lönegaranti för sent.

För det fall tingsrätten skulle komma fram till att rekonstruktören varit behörig att fatta beslut om lönegaranti samt att C.W. inte anmält sitt krav för sent har staten gått med på att betala vad C.W. begärt i målet.

Parterna har inte lagt fram någon bevisning.

BEGÄRAN OCH INSTÄLLNING

C.W. har begärt att tingsrätten ska besluta att staten till honom ska betala 79 200 kr plus ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen från den 31 mars 2017.

Staten har motsatt sig C.W:s begäran, men godtagit det begärda beloppet och sättet att beräkna ränta som rimligt i och för sig.

- - -

GRUNDER

C.W.

C.W:s fordran på semesterersättning har förfallit till betalning. Semesterersättningen skulle därmed enligt 12 § fjärde stycket förmånsrättslagen (1970:979) ha omfattats av förmånsrätt om rekonstruktionsbolaget hade försatts i konkurs. Eftersom C.W. har en förfallen fordran mot rekonstruktionsgäldenären som skulle ha omfattats av förmånsrätt i händelse av konkurs följer av 7 § andra stycket lönegarantilagen att ersättning ska betalas från lönegarantin.

Rekonstruktören har varit behörig att fatta beslut i lönegarantifrågan även om rekonstruktionen var avslutad när C.W. framställde sitt krav. Någon tidsfrist för när begäran om lönegaranti ska anmälas till rekonstruktören finns inte och C.W. har därmed inte heller framställt sitt krav för sent.

Staten

För att lönegaranti ska utgå för en fordran krävs att bolaget är under företagsrekonstruktion eller i konkurs. Rekonstruktörens behörighet att fatta beslut upphör när företagsrekonstruktionen upphör och rekonstruktören är inte behörig att fatta nya beslut om lönegaranti efter denna tidpunkt. Rekonstruktörens avslagsbeslut fattades efter att företagsrekonstruktionen hade upphört. På grund av rekonstruktörens bristande behörighet saknar det aktuella avslagsbeslutet rättslig verkan och det kan inte heller omprövas. Bolaget var vidare inte under företagsrekonstruktion när C.W. anmälde sitt krav på lönegaranti till rekonstruktören. Slutpunkten för när lönegaranti får betalas ut är vid företagsrekonstruktionens upphörande. Eftersom C.W. anmält sitt krav på lönegaranti för sent har han inte rätt till lönegaranti.

PARTERNAS UTVECKLING AV TALAN

- - -

DOMSKÄL

Tingsrättens slutsatser

Tingsrätten har kommit fram till att företagsrekonstruktören har varit behörig att fatta beslut om lönegaranti och att C.W. inte har framställt sitt krav på lönegaranti för sent. Tingsrätten har till följd av detta funnit att C.W:s begäran ska godtas. Skälen för det är följande.

Rekonstruktörens behörighet

Inledningsvis konstateras att rättsens beslut om upphörande av företagsrekonstruktion gäller omedelbart, om inte annat bestämts (4 kap. 10 § lagen om företagsrekonstruktion). De rättsverkningar som är förbundna med rekonstruktionen upphör i och med rättsens beslut om upphörande (se prop. 1995/96:5 s. 120). Eftersom tingsrättens beslut om upphörande gällde

omedelbart påverkas inte bedömningen av de tvistiga frågorna av att beslutet inte hade vunnit laga kraft (dvs. fick överklagas) när C.W. framställde sitt krav på lönegaranti.

När det gäller rekonstruktörens behörighet saknas i både företagsrekonstruktionslagen och lönegarantilagen uttryckliga bestämmelser som reglerar hur långt rekonstruktörens behörighet sträcker sig i en företagsrekonstruktion. Frågan är vidare, såvitt kan överblickas, inte behandlad i lagmotiven och har inte heller berörts i någon refererad praxis.

I förarbetena till lönegarantilagen har lagstiftaren emellertid gett tydligt uttryck för en strävan att skapa neutralitet mellan insolvensförfarandena konkurs och företagsrekonstruktion (se bl.a. prop. 2004/05:57 s. 21). En naturlig utgångspunkt är därför att hämta ledning från vad som gäller vid motsvarande situation i ett konkursförfarande. Även beträffande konkursfallen kan dock konstateras att det i princip saknas regler som uttryckligen berör hur långt konkursförvaltarens behörighet sträcker sig.

När det gäller konkurslagstiftningen måste denna dock enligt tingsrätten tolkas så att förvaltarens uppdrag, och därmed behörighet, förutsätts upphöra i samband med konkursens avslutande. Om en konkurs avslutas genom avskrivning, ska rätten t.ex. bestämma arvode och kostnadsersättning åt förvaltaren (14 kap. 10 och 14 §§ konkurslagen [1987:672]). En konkurs avslutas vidare i regel först sedan förvaltaren har avgett sin slutredovisning (jfr 13 kap. 2 § konkurslagen). Regleringen i konkurslagstiftningen innebär alltså att förvaltarens uppdrag eller behörighet normalt förutsätts upphöra när konkursen avslutas.

Enligt tingsrätten bör samma synsätt tillämpas även beträffande rekonstruktörens behörighet vid företagsrekonstruktion. Att utsträcka rekonstruktörens uppdrag eller behörighet att gälla efter rekonstruktionens avslutande skulle inte vara förenligt med vad som gäller för motsvarande situationer i en konkurs och därmed inte överensstämmer med lagstiftarens strävan att skapa neutralitet mellan de olika förfarandena. Om en rekonstruktion upphör bör därför som huvudregel även rekonstruktörens uppdrag och behörighet anses upphöra.

När det gäller rekonstruktörens eller förvaltarens behörighet att fatta beslut rörande lönegaranti måste dock även andra än rent obeståndsrättsliga överväganden göras. Lönegarantilagen utgör social skyddslagstiftning till förmån för arbetstagaren. I samband med att lönegarantin utsträcktes till att även gälla vid företagsrekonstruktion betonade lagstiftaren att syftet med detta var att av sociala skäl utöka statens ansvar för utebliven lön och att det är arbetstagaren, inte arbetsgivaren, som ska komma i åtnjutande av denna förmån (se prop. 2004/05:57 s. 22). Lönegarantilagens syfte måste därför beaktas vid bedömningen av rekonstruktörens behörighet.

Lagstiftaren har överlämnat åt förvaltaren eller rekonstruktören att pröva och meddela beslut i frågor om lönegaranti vid konkurs eller rekonstruktion (16 § lönegarantilagen). JO har i fråga om konkursförvaltarens handhavande av lönegarantifrågor i konkurs upprepade gånger uttalat att detta utgör myndighetsutövning och att förvaltarna beträffande denna del av sin verksamhet står under JO:s tillsyn (JO 1996/97 s. 127 ff. och JO 2008/09 s. 235, se även prop. 1991/92:139 s. 32). I praxis har vidare den förvaltningsuppgift som överlämnats till förvaltaren vid lönegaranti ansetts tillkomma förvaltaren personligen och att denne saknar rätt att delegera uppgiften till någon annan (RH 1993:27). När rekonstruktören hanterar frågor om lönegaranti utgör detta på motsvarande sätt myndighetsutövning mot den enskilde och någon annan myndighet som arbetstagaren kan vända sig till med lönegarantianspråk utöver rekonstruktören finns alltså inte.

I ett av de ovan berörda JO-besluten uttalade sig JO bl.a. om förvaltarens skyldighet att fatta omprövningsbeslut sedan en konkurs avslutats (JO 1996/97

s. 130 ff.). I det aktuella fallet hade den enskilde framställt krav på lönegaranti innan konkursen var avslutad och sedan, när konkursen var avslutad, begärt omprövning av ett tidigare meddelat lönegarantibeslut. JO framhåller i beslutet att det finns en skillnad mellan å ena sidan förvaltarens skyldighet att pröva krav som framställs av sökanden och å andra sidan sökandens rätt till lönegaranti, som för sin del förutsätter att förutsättningarna för lönegaranti är uppfyllda. JO, som uttalade att det inte fanns något formellt hinder mot att fatta beslut i lönegarantifrågor även om konkursen var avslutad, fann med hänvisning till förvaltningsrättsliga principer att förvaltaren, om kravet på betalning blivit känt under konkursens gång, var skyldig att fatta omprövningsbeslut även om konkursen var avslutad.

Enligt tingsrätten finns, i linje med vad JO uttalat, en klar skillnad i fråga om förvaltarens skyldighet att fatta beslut om lönegaranti och sökandes rätt till densamma. Den förra frågan tar sikte på förvaltarens formella skyldighet, eller behörighet, att fatta lönegarantibeslut medan den senare frågan avser de materiella förutsättningarna att erhålla lönegaranti. Som JO uttalat framstår det som följdriktigt att låta förvaltarens skyldighet och behörighet kvarstå vid omprövning eller rättelse av redan fattade lönegarantibeslut, om kravet på betalning var känt innan konkursen var avslutad. Enligt tingsrätten talar dock flera skäl för att låta förvaltarens eller rekonstruktörens skyldighet och behörighet att fatta beslut, också nya beslut, om lönegaranti kvarstå även om ett krav på betalning blir känt först sedan ett insolvensförfarande avslutats.

Det är enligt tingsrätten för det första omotiverat att särskilja behandlingen av omprövningsfrågor från behandlingen av sådana frågor som tas upp för första gången. Resultatet av en omprövning kan nämligen bli ett nytt beslut som helt eller delvis återkallar eller ändrar det tidigare beslutet. En ordning med innebörd att behörigheten upphör i samband med att insolvensförfarandet upphör skulle även kunna leda till omotiverade skillnader. Arbetstagarens rätt till lönegarantiersättning skulle t.ex. göras avhängig av att rekonstruktören hinner fatta ett beslut om lönegaranti innan rekonstruktionen upphör.

Ett ytterligare skäl att låta rekonstruktörens behörighet kvarstå är att det inte finns någon annan myndighet som arbetstagaren kan vända sig till med sitt krav på lönegaranti. Enligt den äldre lönegarantilagen tillämpades för konkurser utan anmärkningsförfarande (s.k. obehövade konkurser) ett administrativt förfarande hos kronofogdemyndigheten för lönegarantianspråk. Kronofogdemyndigheten hade enligt den ordning som då gällde att pröva huruvida lönefordringar i den typen av konkurser var betalningsgrundande. Rätten till lönegaranti omfattade alla fordringar som blev kända för kronofogdemyndigheten inom ett år från det att konkursen avslutades eller beslut om att avskriva konkursen vann laga kraft (3 § lagen [1970:741] om statlig lönegaranti). Myndighetens beslut fick överklagas till hovrätten (9 § samma lag). Kronofogdemyndighetens behörighet att fatta beslut rörande lönegaranti upphörde alltså inte av den anledningen att konkursförfarandet var avslutat. En annan sak är, som påpekats ovan, att rätten till lönegaranti som sådan förutsätter att de materiella kraven för detta är uppfyllda och att rekonstruktören eller förvaltaren efter sådana överväganden kan komma till slutsatsen att arbetstagarens krav på ersättning ska avslås eller avvisas. Enligt den äldre lönegarantilagen gällde också att lönefordringar som anmäldes efter den ettårsfrist som föreskrevs i 3 § kunde lämnas utan avseende (se prop. 1970:201 s. 83). Även i de fallen måste det dock ha ankommit på kronofogdemyndigheten att, så som behörig myndighet, fatta ett formellt beslut att avslå eller avvisa arbetstagarens krav på lönegaranti.

Att, så som staten gjort gällande, låta en myndighet upphöra utan att överföra myndighetens kompetensområde till någon annan myndighet framstår som en främmande ordning i den svenska förvaltningstraditionen, särskilt när myndigheten utsetts att hantera frågor som rör enskildas rättigheter. Eftersom rekonstruktören pekats ut som den enda behöriga myndigheten att handha lönegarantifrågor framstår det vidare som en främmande ordning om

rekonstruktören inte prövar en arbetstagares begäran om lönegaranti med hänvisning till bristande behörighet.

Om rekonstruktörens eller förvaltarens behörighet att fatta nya lönegarantibeslut skulle upphöra i samband med att insolvensförfarandet avslutas skulle detta vidare i praktiken innebära att den sociala förmån som arbetstagaren tillförsäkrats genom lag varken kan prövas eller överprövas av någon instans, då en sådan prövning kräver att frågan först har behandlats av rekonstruktören (29 § lönegarantilagen). Det kan i detta avseende ifrågasättas om inte en sådan ordning skulle strida mot artikel 6 i Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna (EKMR). Enligt den artikeln har var och en rätt till rättslig prövning av frågor som bl.a. rör hans eller hennes civila rättigheter och skyldigheter. Som civil rättighet räknas bl.a. sociala förmåner under förutsättning att det enligt den nationella lagen finns en rätt till sådana förmåner och det inte endast är fråga om ett rent skönsmässigt beviljande av ekonomiska bidrag. (Se Hans Danelius, Mänskliga rättigheter i europeisk praxis, 5 u., Stockholm, 2015, s. 170.)

Lönegaranti är en rättighet som tillförsäkrats arbetstagaren genom lag och är därmed en sådan social förmån och civil rättighet som omfattas av kravet på rättslig prövning enligt artikel 6. Om rekonstruktören inte skulle vara behörig att fatta beslut om lönegaranti när rekonstruktionen avslutats skulle arbetstagaren i praktiken inte ha någon beslutsinstans att vända sig till för att få sitt krav på lönegaranti rättsligt prövat. Detta måste anses strida mot kraven i artikel 6.

Reglerna om lönegaranti härrör vidare från EU-rätten och det s.k. lönegarantidirektivet. Även EU-rätten uppställer krav på att nationell rätt ska tillhandahålla de rättsmedel som behövs för att säkerställa att enskilda kan ta tillvara rättigheter som tillkommer dem enligt unionsrätten (artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna). Att den enskilde inte skulle kunna få sin begäran om lönegaranti prövad inför domstol skulle alltså även strida mot EU-rätten.

Uppfattningen att rekonstruktörens behörighet att fatta beslut om lönegaranti inte upphör i samband med att rekonstruktionen upphör har vidare visst stöd i den juridiska litteraturen, även om uppfattningen hittills inte synes ha prövats i rättstillämpningen. Det har uttryckts att det får anses vara indirekt förutsatt att rekonstruktören som myndighet inte upphör trots att dennes andra roller kan ha upphört och som jämförelse bl.a. förts fram att uppsägningslöner i en konkurs skulle ha fortsatt att utbetalas även om konkursen avslutats. (Se Erik Danhard, Konkursarbetsrätt - Om arbetsrätt och lönefordringar i konkurs och företagsrekonstruktion, 5 u., Stockholm, 2013, s. 481 ff.)

Rekonstruktörens eller förvaltarens behörighet måste naturligtvis även när det gäller lönegarantifrågor ha en tidsgräns. Det är otillfredsställande att någon sådan gräns eller annan motsvarande lösning inte har tagits in i lönegarantilagen eller annan lagstiftning. I avsaknad av uttryckliga lagregler och vägledande praxis bör dock, med beaktande av lönegarantins syfte som social skyddslagstiftning, arbetstagarintresset ges företräde framför andra intressen när rekonstruktörens behörighet vid dennes handhavande av lönegarantifrågor bedöms. Med hänsyn till detta och de skäl som redovisats ovan anser tingsrätten att det i fråga om lönegaranti bör göras avsteg från huvudregeln om att rekonstruktörens behörighet upphör i samband med rekonstruktionens avslutande. Rekonstruktören ska därför anses vara behörig att fatta beslut, innefattande nya beslut, rörande lönegaranti även om rekonstruktionen upphört och även om ett krav på betalning blir känt först efter upphörandet. Tingsrätten konstaterar därmed att rekonstruktören i detta fall varit behörig att pröva C.W:s krav på lönegaranti. Lönegarantibeslut är därmed behörigen beslutat och har rättslig verkan.

C.W. har inte anmält sitt krav för sent

Inledningsvis ska vad staten fört fram om att C.W. kunnat vända sig med sina krav till arbetsgivaren eller till konkursförvaltaren bemötas.

Lönegarantin är som redovisats ovan en förmån som arbetstagaren får av det allmänna. Det är alltså inte samma sak som semesterersättning utan en särskilt reglerad rättighet för arbetstagaren. För det fall lön eller motsvarande ersättning uteblivit och beslut om företagsrekonstruktion har fattats så ska lönegaranti utgå (se prop. 2004/05:57 s. 22). Detta måste gälla oaktat att arbetstagaren har den teoretiska möjligheten att vända sig till arbetsgivaren med sin lönefordran.

När det gäller arbetstagarens möjlighet att i en efterföljande konkurs vända sig till konkursförvaltaren med sin lönefordran kan det konstateras att lönegaranti vid företagsrekonstruktion respektive konkurs är separata förfaranden som inte är knutna till varandra. Redan i samband med att reglerna om lönegaranti vid företagsrekonstruktion infördes övervägdes huruvida lönegarantin i de olika förfarandena skulle ses som en eller två "potter", varvid lagstiftaren valde den senare lösningen (se prop. 2004/05:57 s. 26 f.). Det sker inte heller någon avräkning mellan de olika förfarandena. Lagstiftaren har vidare betonat att utgångspunkten bör vara att arbetstagaren ska ha rätt till full lönegaranti för sin lönefordran vid såväl företagsrekonstruktion som konkurs (se. a. prop. s. 27). Arbetstagarens rätt till lönegaranti vid företagsrekonstruktion är alltså inte avsedd att tillgodoses genom att denne vid händelse av konkurs vänder sig till förvaltaren. Det ska här även framhållas att ett beslut om att en inledd företagsrekonstruktion ska upphöra inte medför någon återbetalningsskyldighet av redan mottagen lönegarantiersättning (jfr 35 § lönegarantilagen).

Staten har gjort gällande att C.W. inte har rätt till lönegaranti eftersom han anmält sitt krav först sedan rekonstruktionen upphört, dvs. för sent. Det kan inledningsvis konstateras att det i lönegarantilagen inte finns någon uttrycklig tidsfrist inom vilken krav på ersättning måste anmälas för att rätten till lönegaranti inte ska gå förlorad.

I samband med tillkomsten av den nya lönegarantilagen, som då endast omfattade lönegaranti vid konkurser, framhölls i förarbetena att handläggningstiden för konkurser endast i undantagsfall understiger sex månader och i regel pågår längre tid än så (se prop. 1991/92:139 s. 31). Det ifrågasattes huruvida arbetstagarens fordran fortfarande omfattades av lönegarantins sociala syfte, om arbetstagaren dröjer så länge med att framställa sin fordran att denna inte uppdagades ens under utredningen av konkursboet. Den tidsperiod under vilken en konkurs normalt pågick ansågs tillräcklig för att arbetstagaren ska ha haft tid att framställa sina anspråk till förvaltaren (se a. prop.). I samband med den nya lönegarantilagen togs därför den ovan berörda möjligheten, att vid obevakade konkurser anmäla inte tidigare framställda krav till kronofogdemyndigheten inom ett år från konkursens avslutande, bort.

I fråga om konkurser har lagstiftaren alltså gjort klart att rätten till lönegaranti upphör i samband med konkursens avslutande. När det gäller lönegaranti vid företagsrekonstruktion finns inte något motsvarande uttalande i förarbetena. Som tidigare påpekats har dock lagstiftarens avsikt varit att skapa neutralitet mellan de båda insolvensförfarandena, vilket i och för sig talar för att även i rekonstruktionsfallen använda sig av den slutpunkt för lönegarantirätten som gäller vid konkurs.

En rekonstruktion ska emellertid enligt huvudregeln inte pågå längre än tre månader (4 kap. 7 § lagen om företagsrekonstruktion). Handläggningstiderna i rekonstruktionsfallen kan alltså inte jämföras med de som normalt råder i en konkurs. De överväganden som lagstiftaren gjort beträffande konkursfallen grundade sig utslutande på de långa handläggningstider som präglar konkurser och det var mot den bakgrunden som lönegarantilagens sociala syfte fick stå tillbaka till förmån för andra intressen. De uttalanden som gjorts

beträffande konkurser kan därför inte utan vidare överföras på rekonstruktionsfallen.

Lagstiftaren har beträffande konkursfallen utgått från en tidsram som i regel är sex månader eller mer och bedömt denna tid tillräcklig för att arbetstagaren ska ha haft möjlighet att framställa krav på lönegaranti. I C.W:s fall har tidsramen varit tre veckor. De tidsramar som lagstiftaren angett beträffande konkurser är alltså väsentligt längre än de som är aktuella i detta mål. Det framstår som omotiverat snävt att endast medge arbetstagaren en frist som tre veckor med att framställa sina krav. Att tillämpa en så kort frist skulle också helt omkullkasta lönegarantins sociala skyddssyfte. I avsaknad av konkreta uttalanden i fråga om rekonstruktionsfallen bör därför även i detta avseende lönegarantilagens sociala syfte och arbetstagarintresset ges företräde framför andra intressen vid bedömningen. Tidsfristen bör sättas så att arbetstagaren ska ha haft en rimlig möjlighet att göra sina krav på lönegaranti gällande.

Ett krav som framställts drygt tre veckor efter ett beslut om företagsrekonstruktion får mot den bakgrunden anses ha skett inom rimlig tid. C.W. ska därför anses ha framställt sitt krav på lönegaranti i rätt tid. Att bolaget inte var under rekonstruktion när han framställde sitt krav innebär därmed inte att hans rätt att erhålla lönegaranti gått förlorad.

Staten har vid de bedömningar som tingsrätten nu kommit fram till gått med på att betala det som C.W. begärt. C.W:s talan ska därför bifallas.

DOMSLUT

Staten ska betala C.W. ett kapitalbelopp om 79 200 kr plus ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen från den 31 mars 2017 tills beloppet är betalt.

Svea hovrätt

Staten överklagade i Svea hovrätt och yrkade att hovrätten skulle ogilla C.W:s talan.

C.W. motsatte sig ändring av tingsrättens dom.

Hovrätten (hovrättslagmannen Cecilia Bergman, hovrättsrådet Gunilla Schöldström, referent, samt tf. hovrättsassessorerna Joachim Bernström och Caroline Walderfors) anförde följande i dom den 14 februari 2019.

HOVRÄTTENS DOMSKÄL

Målet rör två frågor. Den första frågan är om rekonstruktören efter avslutad företagsrekonstruktion är behörig att fatta beslut i frågor om lönegaranti. Den andra frågan rör om C.W. anmält sitt krav på lönegaranti i rätt tid.

Frågan om rekonstruktörens behörighet

Enligt 1 § lönegarantilagen (1992:497) svarar staten för betalning av en arbetstagares lönefordran (statlig lönegaranti) om arbetsgivaren försatts i konkurs eller är föremål för företagsrekonstruktion. Vid företagsrekonstruktion beslutar rekonstruktören om en fordran ska betalas enligt lönegarantin (16 § samma lag).

Bestämmelser om förfarandet vid företagsrekonstruktion - bl.a. om rekonstruktören och dennes uppgifter - finns i lagen om företagsrekonstruktion (1996:764). Varken där eller i lönegarantilagen finns några bestämmelser om när rekonstruktörens behörighet upphör eller inom vilken tid arbetstagaren ska framställa sitt krav på lönegaranti. Frågorna har, så som tingsrätten noterat, inte heller berörts i förarbetena till nyss nämnda lagar.

En företagsrekonstruktion upphör när en domstol beslutar om det eller genom att gäldenären försätts i konkurs. Domstolens beslut om att en företagsrekonstruktion ska upphöra gäller, liksom ett konkursbeslut, omedelbart (se 4 kap. 7-10 §§ lagen om företagsrekonstruktion och 16 kap. 4 § första stycket konkurslagen [1987:672]).

Dessa förhållanden talar för att rekonstruktörens behörighet att besluta om lönegaranti upphör i och med att företagsrekonstruktionen upphör. En konsekvens av en sådan tolkning skulle emellertid bli att en arbetstagare inte skulle kunna få ett i rätt tid framställt krav prövat om rekonstruktören av någon anledning inte fattat något beslut medan förfarandet pågått. C.W. har bl.a. anfört att denna konsekvens skulle vara oförenlig med lönegarantilagens ändamål och att en sådan tolkning skulle utgöra en kränkning av hans rätt till domstolsprövning enligt Europakonventionen.

Arbetstagarens skyddsbehov vid företagsrekonstruktion

Som tingsrätten konstaterat är lönegaranti avsedd att skydda arbetstagare som har förfallna fordringar på lön och liknande ersättning, vars arbetsgivare är försatt i konkurs eller föremål för rekonstruktion. Skyddet består i att staten betalar sådana fordringar som inte arbetsgivaren själv kan betala. Staten inträder i arbetstagarens rätt mot konkursgäldenären i fråga om utbetalat garantibelopp (28 § lönegarantilagen). Lönegaranti kan därmed beskrivas som ett legalt borgensansvar för staten (se prop. 2004/05:57 s. 37, prop. 1970:201 s. 70, NJA 1998 s. 219 och NJA 2012 s. 876 p. 7).

En konkurs utmynnar normalt sett i att konkursgäldenären upplöses och att dennes verksamhet upphör. Arbetstagaren har därmed ett stort behov av lönegarantin om arbetsgivaren försätts i konkurs. Vid företagsrekonstruktion framträder dock inte samma skyddsbehov. En företagsrekonstruktion resulterar antingen i att arbetsgivaren kan fortsätta sin verksamhet eller i att arbetsgivaren försätts i konkurs. Arbetstagarens fordran på lön kvarstår när rekonstruktionen avslutats och arbetstagaren kan då antingen vända sig direkt till arbetsgivaren med sitt krav eller göra anspråk på lönegaranti inom ramen för konkursförfarandet.

Detta innebär att lönegarantilagens karaktär av skyddslagstiftning i sig har begränsad betydelse vid bedömningen av frågorna i målet.

Arbetstagarens rätt att få sitt anspråk på lönegaranti prövat

Att lönegarantin har utformats som en rättighet för arbetstagaren innebär att den svenska lagstiftningen, i den utsträckning det är möjligt, måste tolkas i överensstämmelse med rätten till domstolsprövning i artikel 6.1 Europakonventionen (se bl.a. NJA 2003 s. 217).

Av Europadomstolens praxis framgår att arbetstagaren som utgångspunkt har rätt att få sitt krav på lönegaranti prövat av någon myndighet. Rätten till domstolsprövning får emellertid begränsas så länge det inte skadar själva kärnan i arbetstagarens tillgång till domstolsprövning, begränsningen har ett legitimt syfte och åtgärderna står i proportion till detta syfte. (Se bl.a. Europadomstolens domar den 13 juli 1995 i *Tolstoy Miloslavsky mot Förenade kungariket*, no. 18139/91, p. 59, och den 19 juni 2001 i *Kreuz mot Polen*, no. 28249/95, p. 55.)

Som tingsrätten har funnit finns det inte någon annan än rekonstruktören som kan pröva frågor om lönegaranti efter att företagsrekonstruktionen har upphört. Om rekonstruktören inte skulle vara behörig att besluta om lönegaranti beträffande krav som framställts under den tid som arbetstagaren har en lagstadgad rätt till lönegaranti, skulle det enligt hovrättens bedömning skada själva kärnan i arbetstagarens rätt till domstolsprövning.

Som ovan nämnts framgår det dock av 1 § lönegarantilagen att rätten till lönegaranti är begränsad till den tid då arbetsgivaren är föremål för företagsrekonstruktion. Någon sådan rätt finns inte när företagsrekonstruktionen har upphört. Detta ska ses mot bakgrund av att en företagsrekonstruktion, till skillnad från en konkurs, är avsedd att vara temporär.

Mot bakgrund av detta måste en rekonstruktör ha behörighet att besluta om lönegaranti efter att företagsrekonstruktionen har upphört, under förutsättning att arbetstagararen har framställt sitt krav på lönegaranti under den tid som företagsrekonstruktionen pågått. En sådan tolkning skulle vara förenlig med såväl artikel 6.1 Europakonventionen som förvaltningsrättsliga principer. (Se t.ex. Justitieombudsmännens ämbetsberättelse 1996/97:JO, s. 130-135, jfr Danhard, KonkursArbetsrätt, 6:e uppl., s. 496-505.)

Har C.W. framställt sitt krav i tid?

Som ovan framhållits saknas lagbestämmelser och förarbetsuttalanden om när en arbetstagarare ska framställa ett krav på lönegaranti. Till skillnad från tingsrätten anser hovrätten emellertid att kravet på ersättning inte kan framställas efter att rätten till lönegaranti upphört utan måste framställas under den tid som företagsrekonstruktionen pågår. C.W. framställde sitt krav på lönegaranti dagen efter att företagsrekonstruktionen hade upphört, dvs. för sent. Eftersom C.W. inte i rätt tid har framställt kravet på lönegaranti var företagsrekonstruktören, i enlighet med vad hovrätten i avsnittet ovan funnit, inte behörig att besluta om lönegaranti. Tingsrättens dom ska därför ändras och C.W:s talan ogillas.

HOVRÄTTENS DOMSLUT

Hovrätten ändrade tingsrättens dom på så sätt att hovrätten ogillade C.W:s talan.

Högsta domstolen

C.W. överklagade och yrkade att HD skulle fastställa tingsrättens dom.

Staten motsatte sig att hovrättens dom ändrades.

Målet avgjordes efter föredragning.

Föredraganden, justitiesekreteraren Johan Isaksson, föreslog i betänkande att HD skulle meddela dom som i huvudsak överensstämmer med HD:s dom.

HD (justitieråden Gudmund Toijer, Ann-Christine Lindeblad, Johnny Herre, referent, Malin Bonthron och Eric M. Runesson) meddelade den 16 mars 2020 följande dom.

DOMSKÄL

Bakgrund m.m.

1. Den 13 april 2017 beslutade tingsrätten att Nynäs Bygg & Takservice AB skulle bli föremål för företagsrekonstruktion. Den 4 maj 2017 beslutade tingsrätten att företagsrekonstruktionen skulle upphöra eftersom bolagets företrädare inte hade inställt sig till borgenärssammanträde.

2. Dagen därpå, den 5 maj 2017, anmälde C.W. till rekonstruktören ett anspråk på lönegaranti om 79 200 kr avseende en fordran på semesterersättning som förfallit till betalning. Den 7 juni 2017 beslutade rekonstruktören att avslå C.W:s begäran om lönegaranti. Bolaget försattes i konkurs den 14 juni 2017.

3. C.W. väckte talan mot staten genom Kronofogdemyndigheten och yrkade att staten till honom skulle betala 79 200 kr jämte ränta. Han gjorde gällande att han hade en förfallen fordran på semesterersättning mot bolaget som skulle ha omfattats av förmånsrätt i händelse av konkurs och att han därför hade rätt till ersättning enligt den statliga lönegarantin.

4. Staten bestred C.W:s talan. Staten gjorde gällande bl.a. att bolaget inte var under företagsrekonstruktion när C.W. anmälde sitt anspråk på lönegarantiersättning till rekonstruktören och att anspråket därför hade anmälts för sent.

5. Tingsrätten biföll C.W:s talan. Hovrätten har ändrat tingsrättens dom och ogillat talan. Hovrätten har ansett att en rekonstruktör har behörighet att besluta om lönegaranti efter det att företagsrekonstruktionen har upphört under förutsättning att arbetstagaren har framställt sitt anspråk på lönegarantiersättning under den tid som företagsrekonstruktionen har pågått. Eftersom C.W. framställde sitt krav dagen efter att företagsrekonstruktionen hade upphört, dvs. för sent, var rekonstruktören inte behörig att besluta om lönegaranti.

Frågorna i målet

6. Frågorna i målet är dels om ett anspråk på lönegarantiersättning måste ha framställts under den tid som företagsrekonstruktionen pågått för att rätten till lönegaranti inte ska anses ha upphört, dels om en rekonstruktör är behörig att fatta beslut i frågor om lönegaranti efter det att företagsrekonstruktionen har upphört.

Allmänt om lönegaranti vid företagsrekonstruktion

7. Staten svarar enligt 1 § lönegarantilagen (1992:497) för betalning av arbetstagares fordran (statlig lönegaranti) hos en arbetsgivare som bl.a. har försatts i konkurs eller är föremål för företagsrekonstruktion enligt lagen (1996:764) om företagsrekonstruktion. Vid konkurs där bevakning inte förekommer är det konkursförvaltaren som fattar beslut i frågor som rör lönegaranti. Är det i stället fråga om en företagsrekonstruktion är det rekonstruktören som beslutar.

8. Om rekonstruktören vid en företagsrekonstruktion har beslutat om att fordran ska betalas enligt garantin (se 16 § lönegarantilagen) och om staten därefter har betalat ut beloppet, inträder staten i arbetstagarens rätt mot rekonstruktionsgäldenären i fråga om utbetalat garantibelopp (se 28 § lönegarantilagen). Statlig lönegaranti enligt lagen kan därför beskrivas som ett legalt borgensansvar för staten (se t.ex. prop. 2004/05:57 s. 37), som gäller under den period arbetsgivaren är föremål för företagsrekonstruktion.

9. Lönegarantilagen saknar bestämmelser om hur arbetstagaren ska framställa anspråk på betalning enligt lagen; ett sådant anspråk kan framställas helt formlöst. Konkursförvaltaren respektive rekonstruktören har en skyldighet att utreda och ta ställning till varje sådant anspråk som blir känt för henne eller honom under konkursens eller företagsrekonstruktionens handläggning.

Anspråk på lönegarantiersättning vid företagsrekonstruktion

10. Varken lönegarantilagen eller lagen om företagsrekonstruktion innehåller någon bestämmelse som uttryckligen anger när en arbetstagare måste framställa ett anspråk på lönegarantiersättning vid företagsrekonstruktion för att rätt till betalning ska anses föreligga.

11. När det gäller lönegaranti vid konkurs angavs i förarbetena att en lönefordran måste anmälas innan konkursen har avslutats. Det uttalades där att möjligheten att få sin lönefordran ersatt av lönegarantin inte borde vara

öppen längre än konkursen varar. Syftet med att särbehandla löneborgenärerna angavs främst vara att trygga arbetstagarnas försörjning även vid arbetsgivarens konkurs och detta syfte uppnåddes genom att staten trädde in för att betala arbetstagarnas lönefordringar som inte kunde betalas av arbetsgivaren. Om emellertid en arbetstagare skulle dröja med att framställa sin lönefordran så länge att den inte uppdagades ens under utredning av konkursboet, kunde man med fog ifrågasätta om fordran fortfarande omfattades av garantins sociala syfte. Möjligheten att få sin lönefordran ersatt enligt lönegarantin borde därför inte vara öppen en längre tid än konkursen varar. (Se prop. 1991/92:139 s. 31; jfr Justitieombudsmännens ämbetsberättelse 1996/97:JO1 s. 134.)

12. I förarbetena berörs inte frågan om när ett anspråk på lönegarantiersättning måste framställas vid företagsrekonstruktion. När ordningen med statlig lönegaranti infördes även vid företagsrekonstruktion uttalades emellertid som skäl för införandet att det fanns ett behov av att öka neutraliteten mellan insolvensförfarandena konkurs och företagsrekonstruktion (se prop. 2004/05:57 s. 1). Vidare uttalades att garantin skulle utformas som ett socialt skydd, precis som vid konkurs, och att det är arbetstagaren som ska ha rätt till lönegaranti, inte arbetsgivaren. Det anfördes också att handläggningen av lönegarantifrågor vid företagsrekonstruktion ska följa vad som gäller vid konkurs utan bevakning. (Se a. prop. s. 22 respektive 32.)

13. Av ordalydelsen i 1 § lönegarantilagen framgår att staten svarar för betalning av arbetstagares fordran (statlig lönegaranti) hos en arbetsgivare som är föremål för företagsrekonstruktion. Bestämmelsen ger således närmast stöd för att statens åtagande begränsats till sådana anspråk som framställs under den tid rekonstruktionen pågår. Villkoret för statens åtagande att betala ut lön och liknande ersättning och inträda i arbetstagarens ställning gentemot arbetsgivaren är ju att en rekonstruktion har inletts och ännu inte avslutats. Någon rätt till lönegaranti finns alltså varken före eller efter rekonstruktionsperioden.

14. En sådan tolkning får också anses ligga i linje med lagstiftarens intentioner. Av uttalandena i förarbetena står det klart att lagstiftaren avsett att anspråk på lönegarantiersättning vid konkurs måste ha anmälts innan konkursen avslutats för att fordran ska betalas enligt lönegarantin (se p. 11). Eftersom samma ordning skulle gälla vid företagsrekonstruktioner som vid konkurs utan bevakning (se p. 12), talar också det för att anspråk på lönegarantiersättning måste ha framställts innan företagsrekonstruktionen upphört.

15. Regleringen ska därför tolkas på så sätt att en arbetstagares rätt till lönegaranti vid företagsrekonstruktion är begränsad till den tid då arbetsgivaren är föremål för företagsrekonstruktion. Ett anspråk på lönegarantiersättning måste alltså framställas under den tid som företagsrekonstruktionen pågår för att det ska finnas rätt till lönegaranti. Det betyder dock inte att också betalning måste ske under rekonstruktionsperioden.

Rekonstruktörens behörighet

16. Om gäldenären under den tid företagsrekonstruktionen pågår försätts i konkurs, upphör företagsrekonstruktionen utan särskilt beslut. Annars krävs det att domstolen beslutar om att rekonstruktionen ska upphöra. (Se 4 kap. 7 och 8 §§ lagen om företagsrekonstruktion.) En domstols beslut om ett sådant upphörande gäller normalt omedelbart (10 §). Också de rättsverkningar som är förbundna med företagsrekonstruktionen upphör i och med konkursen eller rättens beslut om upphörande. Detsamma gäller rekonstruktörens uppdrag.

17. Rekonstruktörens hantering av lönegarantifrågor vid företagsrekonstruktion får - liksom en konkursförvaltares handhavande av lönegarantifrågor vid konkurs - anses utgöra myndighetsutövning (jfr prop. 1991/92:139 s. 32 samt Justitieombudsmännens ämbetsberättelse 1996/97:JO1 s. 132 och 2008/09:JO1 s. 235). Det är bara rekonstruktören som får pröva och meddela

beslut i fråga om en fordran ska betalas enligt garantin (16 § lönegarantilagen). Det är vidare bara rekonstruktören som får ompröva ett beslut avseende garantibelopp som ännu inte har betalats ut (18 §). Av 29 § framgår också att en eventuell överprövning bara får ske av rekonstruktörens beslut.

18. Om rekonstruktörens behörighet att fatta beslut i lönegarantifrågor skulle utsläckas i och med att företagsrekonstruktionen upphör skulle detta innebära att ett anspråk på lönegaranti inte kan prövas av någon. Ingen skulle alltså ha behörighet att pröva och meddela beslut rörande en fordran som anmälts under företagsrekonstruktionen, alltså i rätt tid, men som inte hunnit hanteras före upphörandet. Ingen skulle heller ha behörighet att pröva om en anmälan kommit in i tid, t.ex. genom en bedömning av om tillräcklig information fanns före rekonstruktionens upphörande. Det skulle inte heller finnas någon med behörighet att göra eventuella omprövningar, trots att det anges att dessa ska göras av rekonstruktören.

19. Det nu sagda måste innebära att rekonstruktörens behörighet att hantera lönegarantifrågor inte utsläcks, trots att företagsrekonstruktionen och därmed rekonstruktörens uppdrag i sig har upphört (jfr Justitieombudsmännens ämbetsberättelse 1996/97:JO1 s. 133 f. och Erik Danhard, KonkursArbetsrätt, 6 uppl. 2018, s. 497 f.).

Bedömningen i detta fall

20. Rekonstruktören var behörig att pröva C.W:s anspråk på lönegarantiersättning. C.W. framställde dock sitt anspråk dagen efter att företagsrekonstruktionen hade upphört och han var därför inte längre berättigad till betalning enligt lönegarantin. Hovrättens domslut ska alltså fastställas.

DOMSLUT

HD fastställer hovrättens domslut.

Sökord: Rekonstruktörens behörighet; Företagsrekonstruktion; Statlig lönegaranti
